

Державне управління

УДК 349.3-053.9

Денисенко Катерина Вікторівна

здобувач кафедри публічного управління

та менеджменту організацій

Чернігівський національний технологічний університет

Денисенко Екатерина Викторовна

соискатель кафедры публичного управления

и менеджмента организаций

Черниговский национальный технологический университет

Denysenko K. V.

applicant of the Department of

Public Administration and Management Organizations

Chernihiv National University of Technology

**УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОГО
МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ
УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-
УПРАВЛЕНЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ
ЛИЦ ПРЕКЛОННОГО ВОЗРАСТА
IMPROVEMENT OF ORGANIZATIONAL AND ADMINISTRATIVE
MECHANISM OF SOCIAL PROTECTION OF THE ELDERLY
PEOPLE**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню організаційно-управлінського забезпечення системи соціального захисту осіб похилого віку. Акцентовано увагу на відсутності окремої інституції, до компетенції якої відносились питання виключно щодо життєзабезпечення осіб похилого віку. Обґрунтовано доцільність та сформульовано конкретні пропозиції щодо удосконалення організаційно-управлінського механізму соціального захисту осіб похилого віку.

Ключові слова: організаційно-управлінський механізм; інституційне забезпечення; соціальний захист; життєзабезпечення; особи похилого віку.

Аннотация. Стаття посвящена дослідженню організаційно-управлінського забезпечення системи соціальної захисту осіб похилого віку. Акцентовано увагу на відсутності окремої інституції, до компетенції якої належали питання виключно життєзабезпечення осіб похилого віку. Обґрунтовано доцільність і сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення організаційно-управлінського механізму соціальної захисту осіб похилого віку.

Ключевые слова: організаційно-управлінський механізм; інституційне забезпечення; соціальна захист; життєзабезпечення; особи похилого віку.

Annotation. The article is devoted to the research of organizational and administrative support of the system of social protection of the elderly people. The emphasis is placed on the absence of a separate institution, whose competence included questions exclusively on the life sustenance of the elderly people. The expediency is substantiated and specific proposals regarding the improvement of the organizational and administrative mechanism of social protection of the elderly people are stated.

Key words: organizational and administrative mechanism; institutional support; social protection; life sustenance; elderly people.

Важливою умовою функціонування національної системи соціального захисту осіб похилого віку, яка ґрунтується на засадах гуманізму та солідарності поколінь, є організаційно-управлінський механізм, за допомогою якого реалізуються управлінські рішення щодо

життєзабезпечення старшої вікової групи. За часи незалежності в Україні на всіх рівнях управління було сформовано систему органів державної влади та місцевого самоврядування, які зобов'язані вирішувати життєво-нагальні проблеми громадян, які зазнали соціального ризику, зокрема, осіб похилого віку, інвалідів, малозабезпечених сімей, безробітних осіб, які тимчасово втратили працездатність тощо.

Згідно з даними Державної служби статистики України [1], станом на 2016 рік кількість постійного населення становила, без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя, 42590,9 тис. осіб, з них 9417,2 тис. осіб – особи похилого віку. Водночас, окремої інституції, до компетенції якої відносились питання виключно щодо життєзабезпечення осіб похилого віку, попри значну чисельність даної демографічної групи, не існує.

Відповідно до ст. 75 Конституції України єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України. Участь найвищого законодавчого органу у формуванні та здійсненні державної соціальної політики щодо осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах чи зазнали соціального ризику, головним чином полягає, згідно ст. 85 Основного закону України, у прийнятті законів, які безпосередньо визначають засади державної політики щодо життєзабезпечення громадян, зокрема, якими встановлюються форми і види організаційно-правових заходів, державні соціальні гарантії, механізм призначення соціальних виплат, а також затверджує загальнодержавні програм економічного та соціального розвитку, складовими яких є соціальний захист осіб похилого віку [2].

Український парламент, відповідно до своїх конституційних повноважень, здійснює призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого ВРУ з прав людини, заслуховує його щорічну доповідь про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні. До того ж

при Уповноваженому ВР з прав людини діють представники Уповноваженого з питань дотримання прав дитини, недискримінації та гендерної рівності, з питань дотримання прав внутрішньо переміщених осіб, а також з питань захисту прав військовослужбовців.

Президент України, згідно Основного Закону, є гарантом додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина [2].

Компетенція Кабінету Міністрів України у сфері соціальної політики визначена Законом України «Про Кабінет Міністрів України». Так, відповідно до даного документу уряд: забезпечує проведення державної соціальної політики, вживає заходів щодо підвищення реальних доходів населення та забезпечує соціальний захист громадян; виступає стороною соціального діалогу на національному рівні, сприяє його розвитку, відповідно до закону проводить консультації з іншими сторонами соціального діалогу щодо проектів законів, інших нормативно-правових актів з питань формування і реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин; забезпечує підготовку проектів законів щодо державних соціальних стандартів і соціальних гарантій; забезпечує розроблення та виконання державних програм соціальної допомоги, вживає заходів щодо зміцнення матеріально-технічної бази закладів соціального захисту інвалідів, пенсіонерів та інших непрацездатних і малозабезпечених верств населення; тощо [3].

Центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямована на координацію та методологічне забезпечення діяльності інших міністерств, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо соціального захисту літніх громадян є Міністерство соціальної політики.

На регіональному та місцевому рівнях система соціального захисту осіб похилого віку фактично представлена двовладдям – місцевими

державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Законодавчо встановлені повноваження в сфері соціального захисту населення Місцеві державні адміністрації реалізують через відповідні підрозділи, які безпосередньо їм підпорядковані, одним з таких є Департамент соціального захисту населення обласних державних адміністрацій, який утворюється головою обласної державної адміністрації, а також Управління соціального захисту населення головою районної державної адміністрації відповідно, в межах адміністративно-територіальної одиниці задля виконання соціально-захисних повноважень, в тому числі, соціальної підтримки та надання соціальних послуг особам похилого віку.

Серед організаційних механізмів життєзабезпечення осіб похилого віку, важлива роль належить Управлінням праці та соціального захисту населення районних в місті та міських рад, на які покладено апаратні організаційно-правові та наглядові повноваження щодо реалізації державної політики у галузі соціально-вразливих громадян, які потребують допомоги та підтримки з боку держави. Функціональні повноваження Місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в частині соціального захисту населення тісно переплітаються та дублюються. Крім того, в даному випадку доцільною є точкою зору, що не можна визнати виправданою практику, коли компетенція є однаковою як для органів виконавчої влади, так і для органів місцевого самоврядування сіл, селищ та міст, які відрізняються за чисельністю населення, за економічним та іншими факторами, через що значна кількість їх повноважень залишається незатребуваною [4, с. 3].

Проведений аналіз існуючого управлінсько-організаційного механізму соціального захисту осіб похилого віку, дає підстави стверджувати про неналежне інституційне представництво даної категорії громадян, зокрема відсутність окремого представника на

загальнонаціональному рівні та єдиного центрального органу виконавчої влади, відсутність належної координації на регіональному та місцевому рівнях. Крім того, практика звернень літніх громадян за отриманням консультацій до юрисконсультів, юридичних клінік, кількість скарг на дії чи бездіяльність суб'єктів державного управління соціальною сферою та власні дослідження автора свідчать про численні порушення законодавчовстановлених прав та гарантій осіб похилого віку на соціальний захист. Зазначене є свідченням того, що рівень організуючого впливу на суспільно-соціальні процеси не задовольняє потреби старшої вікової групи. Для вирішення вищезазначених недоліків, з урахуванням наявної чисельності та динаміки зростання кількості осіб літнього віку в Україні, пропонуємо наступні шляхи удосконалення організаційно-управлінського механізму на всіх рівнях управління через створення:

- посади представника Уповноваженого Верховної Ради з дотримання прав осіб похилого віку, діяльність якого повинна спрямовуватись на здійснення парламентського контролю за забезпеченням прозорості державного управління щодо належного надання соціального захисту особами похилого віку, не допущення прийняття норм, які обмежують, порушують чи звужують права літніх громадян;
- комітету Верховної Ради України з питань державної соціальної політики щодо осіб похилого віку, до компетенції якого відносились питання законопроектної роботи щодо удосконалення існуючих та впровадження нових організаційно-правових форм соціального захисту літніх громадян;
- посади Уповноваженого Президента України з прав осіб похилого віку задля належної реалізації системи життєзабезпечення літніх громадян, моніторингу за додержанням законодавчих прав та гарантій даної категорії у усіх сферах суспільного життя, в тому числі і в соціальній, на основі його результату щорічно має

здійснювати аналітичну доповідь про соціально-економічне становище осіб похилого віку; позитивним прикладом запровадження даної посади може стати Уповноважений гаранта з прав дитини, який функціонує з 2011 року;

- посади регіонального юрисконсульта, який здійснюватиме інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо існуючих організаційно-правових форм соціального захисту літнім особам, а також юридичний супровід в судових інстанціях при порушенні їх соціальних прав;
- Управління у справах осіб похилого віку та надання організаційно-правових форм соціального захисту, який здійснюватиме формування та реалізацію регіональної політики у сфері соціального захисту осіб похилого віку, зокрема провадитиме моніторинг рівня нужденності та потреб літніх осіб в конкретному регіоні, забезпеченості достатнього життєвого рівня, належних умов проживання; отриману інформацію Управління має надавати комітету Верховної Ради України з питань державної соціальної політики щодо осіб похилого віку рівня, в свою чергу останні, на основі отриманих показників, формуватимуть законодавчу базу щодо життєзабезпечення осіб похилого віку;
- відділу соціального захисту осіб похилого віку, які функціонуватимуть на рівні села, селища, міста задля формування та реалізації соціального захисту безпосередньо на місцях, моніторингу рівня та якості соціальної захищеності, потреб літніх людей в конкретній громаді, встановлення, при наявності фінансової спроможності територіальної громади та за потреби, додаткових соціальних гарантій, вирішення питань щодо доцільності функціонування посади соціального працівника, закладів та установ

соціального обслуговування для тимчасового чи постійного проживання осіб похилого віку, кількості в останніх ліжко-місць.

Висновки. На наш погляд, запропоновані пропозиції передусім сприятимуть удосконаленню організаційно-управлінського механізму системи соціального захисту осіб похилого віку, а також підвищенню ефективності правозастосовчої практики в частині отримання законодавчо вставлених соціальних виплат даною категорією громадян.

Література

1. Статистична інформація Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Конституція України / Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
3. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII / Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 13. – ст. 222.
4. Майстро С.В. Розмежування повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування / С.В. Майстро // Державне будівництво. – 2012. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-1/doc/4/05.pdf>